

Dr hab. Barbara Mądra-Bednarek prof. AMP
Dziedzina – sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna – wokalistyka

Poznań, 24 września 2023 r.

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ MGR. RAFAŁA TOMKIEWICZA

Zlecniodawca opinii:

Rada Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie.

Zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t. j. Dz. U. z 2022 roku poz. 574 z późn. zm.).

Dotyczy

pisma z dnia 5 lipca 2023 roku, w którym zostałam poinformowana o powierzeniu mi funkcji recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora panu Rafałowi Tomkiewiczowi. W załączeniu otrzymałam pracę doktorską tj. dzieło artystyczne i jego opis.

Ocena pracy

Praca doktorska pana Rafała Tomkiewicza pt. **Analiza partii Amadigi w operze *Amadigi di Gaula* G.F Händla w kontekście interpretacji przez współczesny głos kontratenorowy** zawiera nagranie wyżej wymienionej opery na nośniku DVD oraz jego pisemny opis.

Dzieło artystyczne, które prezentuje doktorant jest zapisem live próby generalnej spektaklu *Amadigi di Gaula* z dnia 15 września 2021 roku, która odbyła się w Niemczech, w Staatstheater Meiningen.

Kierownictwo muzyczne – Attilio Cremonesi
Reżyseria, scenografia, kostiumy – Hinrich Horstkotte

Amadigi – Rafal Tomkiewicz
Melissa – Monika Reinhard
Oriana – Sara-Maria Saalman
Dardano – Almeria Delic

Zespół orkiestrowy - Meininger Hofkapelle

Z ogromnym zainteresowaniem obejrzałam spektakl, który jest przedmiotem pracy doktorskiej mgra Rafała Tomkiewicza. Opera *Amadigi di Gaula* sporadycznie gości na scenach operowych. Po raz pierwszy miałam okazję wysłuchać i obejrzeć ją w całości. Spektakl bardzo mi się spodobał. Odnoszę wrażenie, że realizatorzy dążyli do odtworzenia atmosfery teatralnej z czasów kompozytora. Niezwykle schematyczne, proste w obsłudze dekoracje, świadomie zacieśniona przestrzeń sceniczna, fantazyjne, baśniowe kostiumy przywodzą na myśl ilustracje i ryciny z epoki.

Nagranie jest ujęciem z jednej kamery, bez dodatkowych mikrofonów, co niestety rzutuje na jego jakość techniczną. Jest jednak zapisem live i nie doszukałam się w nim masteringu. W moim

odczuciu stanowi wystarczający materiał do oceny umiejętności wokalnych i scenicznych doktoranta.

Pan Rafał Tomkiewicz dysponuje rzadkim głosem kontratenorowym, chociaż ten rodzaj głosu ostatnio pojawia się coraz częściej na światowych scenach operowych. Jest to m.in. zasługą wybitnych śpiewaków-pedagogów, którzy kształcą następne pokolenia kontratenorów.

W prezentowanym spektaklu doktorant wcielił się w tytułową, główną rolę Amadysa. Opera Händla nie należy do najkrótszych (2 godz. 22 min.), jednak obsadę stanowi jedynie czworo solistów. Nie ma w niej rozbudowanych ansambli, scen z udziałem chóru czy baletu. Stwarza to dodatkowe obciążenie dla wykonawców, bowiem cały ciężar przedstawienia spoczywa bezpośrednio na nich. Pan Tomkiewicz wywiązał się z tego zadania doskonale, zachowując świeżość w głosie do ostatniej frazy. Partia Amadigi obejmuje osiem arii, dwa duety i dużą ilość recytatywów. Arie protagonisty pozwalają wokaliście wykazać się całą gamą swych umiejętności od lirycznych, legatowych fraz, po wirtuozowskie, niekiedy w zawrotnym tempie, przebiegi koloraturowe. Z dużym uznaniem stwierdzam, że nie doszukałam się uchybień intonacyjnych czy rytmicznych. Doktorant z ogromną precyzją i znajomością rzemiosła pokonuje wszystkie karkołomne przeszkody. Dysponuje do perfekcji opanowaną techniką oddechową, co pozwala mu na wykonywanie długich, kilkutaktowych fraz na jednym oddechu, wykazując przy tym zróżnicowaną dynamikę.

Kontratenorowy głos doktoranta odznacza się ciekawą barwą, idealnym wyrównaniem emisji w całej skali głosu i (jak już wspomniałam) ogromną ruchliwością. Na uwagę zasługuje również muzyczne wycucie frazy, co jest wynikiem samodzielnej pracy nad zgłębieniem walorów dzieła artystycznego. Zważywszy jednak na specyfikę głosu kontratenorowego miejscami odczuwalny jest niedosyt wolumenu. Było to zwłaszcza zauważalne w duetach z żeńskimi głosami, które w obszarze zmian dynamicznych wykazują większe możliwości.

Nie mogę pominąć umiejętności aktorskich wykonawcy, które dopełniają całokształt kreacji artystycznej i sprawiają, że jest pełnokrwistą, miotaną rozterkami i uczuciami postacią.

Opis dzieła, czyli dysertację stanowiącą obowiązkową część pracy doktorskiej, autor podzielił na dwa główne rozdziały, które poprzedził wstępem i podsumował w zakończeniu.

We wstępie pokrótce nakreślił swoją drogę wokalną, która doprowadziła go do teatru w Meiningen, a następnie przedstawił problemy wykonawcze, z którymi musiał się zmierzyć przygotowując partię Amadigi. Jednym z problemów, podnoszącym poprzeczkę była realizacja partytury we współczesnym stroju muzycznym, gdzie $a=440$ Hz.

Pierwszy rozdział zawiera trzy podrozdziały, z których pierwszy jest rzetelnie skompilowanym zarysem epoki baroku, opartym na wielu trafnie dobranych materiałach źródłowych. W drugim podrozdziale odnajdujemy obszernie wiadomości na temat wkładu kastratów w rozwój opery barokowej. Jako że głosy kontratenorowe są spadkobiercami ról przynależnych kastratom w epoce baroku, autor niniejszej rozprawy przybliżył nam w trzecim podrozdziale postać wspaniałego kastrata Nicoliniego, dla którego Händel skomponował operę fantastyczną - *Amadigi di Gaula*.

Kwintesencją pracy jest rozdział drugi – *Analiza i interpretacja partii Amadigi w przebiegu dzieła*. Autor z niezwykłą precyzją zrelacjonował proces pracy nad partią, uwzględniając różnorodne aspekty tej pracy. W kolejnych podrozdziałach omawia poszczególne sceny w operze, w których bierze udział. W aneksie zamieszczony jest materiał nutowy, w postaci partytury omawianych scen. Na uwagę zasługuje bardzo wierne i dokładne tłumaczenie tekstu i didaskaliów. Nie doszukałam się jednak autora tego przekładu. Swą interpretację artysta oparł na wnikliwej analizie treści i afektów zawartych w librecie. Niestety nie przytoczył streszczenia fabuły, jednak przy omawianiu scen, można się bardzo dobrze rozeznąć w przebiegu akcji. Odczułam tylko mały niedosyt w omówieniu zdarzeń we fragmentach bez udziału Amadysa.

Niemal w każdej scenie doktorant odniósł się do zastosowanej tonacji i przypisywanego, przez teoretyków muzyki, jej znaczenia. Wszystkie recytatywy analizował pod kątem związku słowa z rytmem, tempem i dynamiką. Dogłębnie przestudiował znaczenie figur retorycznych i

emfatycznych, co następnie umiejętnie zastosował w przytoczonych przykładach. Osobny obszerny akapit poświęcił pracy nad perfekcyjnym wykonaniem przebiegów koloraturowych. Świadczy on o gruntownej znajomości i świadomej umiejętności posługiwania się prawidłową techniką wokalną. Żaden aspekt wykonawczy nie został przez autora pominięty (np. problem wymawiania spółgłosek na końcu koloratury).

Autor nie ograniczył się do omówienia warstwy wokalnej kreowanej postaci. W wielu przypadkach odniósł się również do roli orkiestry, pełniącej często funkcję ilustracyjną, będącą również partnerem w dialogu czy potęgującą tworzony nastrój.

Zabrakło jednak w tej dysertacji chociaż kilku słów o trzech świetnych wokalistkach, które współtworzyły prezentowany spektakl, oraz dyrygencie i pozostałych realizatorach. Myślę, że we wstępie powinny się także znaleźć podstawowe dane o nagraniu tj. miejsce i data nagrania oraz wszyscy realizatorzy. Również płyta DVD powinna być opisana trochę dokładniej i estetyczniej.

Praca od strony formalnej jest napisana bez zarzutu. Odniosłam wrażenie, że autor świadomie wtopił się w stylistykę omawianej epoki. Napisana jest pięknym literackim językiem, przy użyciu wielu ozdobników w postaci wyszukanych sformułowań i bogatego słownictwa. Prawidłowo zostały zastosowane odsyłacze i opisy przykładów. Nie zgadzam się jednak z przytaczaniem cytatów pisanych kursywą i dodatkowo w cudzysłowie. Zauważyłam również nieliczne błędy ortograficzne (np. *zrobiły by*). Nie wpływa to jednak w zasadniczy sposób na wysoką ocenę dzieła. Bibliografia zawiera 23 starannie wyselekcjonowane pozycje polskie i obcojęzyczne a także kilka źródeł internetowych.

Materiał nutowy załączony na końcu ułatwił percepcję omawianej pracy.

Konkluzja

Praca doktorska mgra Rafała Tomkiewicza, zarówno dzieło artystyczne jak i opis dzieła, spełnia wszystkie wymogi formalne. Prezentowane dzieło posiada niezaprzeczalne walory artystyczne. Doktorant samodzielnie opracował bardzo obszerną i niełatwą partię wokalną w operze *Amadigi di Gaula* G.F. Händla, co świadczy o perfekcyjnym opanowaniu specyficznego, kontratenorowego warsztatu wokalnego.

W pracy pisemnej wykazał się pogłębioną wiedzą teoretyczną, dotyczącą epoki baroku oraz związanym z nią nierozzerwalnie fenomenem kastratów. Wartością dodaną jest także wiedza dotycząca barokowych praktyk wykonawczych, figur retorycznych i emfatycznych. Na uwagę zasługuje również bardzo dobre tłumaczenie, które było niezwykle pomocne w dokładnym śledzeniu prezentowanej analizy. Dysertacja jest niezwykle ciekawa i mogłaby być wielce użyteczną pomocą dydaktyczną dla młodych śpiewaków operowych.

Pan Rafał Tomkiewicz jest dojrzałym artystą, wykazującym umiejętność samodzielnej pracy artystycznej i zasługującym na wnioskowany tytuł doktora.

Praca doktorska mgr Rafała Tomkiewicza spełnia wymagania art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t. j. Dz.U. z 2022r. poz. 574 z. późn. zm.).

W pełni popieram wnioski o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie artystycznej sztuki muzycznej.

Dr hab. Barbara Mądra-Bednarek prof. AMP